

Пауліна МІТАЛ, Paulina MITAL

Uniwersytet Warszawski, Polska
University of Warsaw, Poland
ORCID: 0009-0006-0809-5253
e-mail: p.mital@student.uw.edu.pl

Принципи номінації лікарських рослин в українській та польській мовах

Rules for the formation of medical plant names in the Ukrainian and Polish language

The work focuses on the problem of the formation of names of plants that increase immunity in the Ukrainian and Polish language. The author demonstrates the basic principles of the formation of medicinal plants in these two languages and the history of the creation of these names. In the contrastive aspect, convergence or divergence in the motivation of assigning Ukrainian and Polish names of plants is considered. The main reasons for mixing plant names are identified.

Keywords: nomination, principles, medicinal plants, Ukrainian, Polish, botanical names, similarities, differences

У статті зосереджено увагу на проблемі номінації рослин, які підвищують імунітет, в українській і польській мовах. Авторка демонструє основні принципи номінації лікарських рослин у двох мовах, а також історію створення цих назв. У контрастивному аспекті розглянуто сходження або розходження у мотивації українських і польських назв рослин. Виявлено основні причини змішування назв рослин.

Ключові слова: номінація, принципи, лікарські рослини, українська, польська, ботанічні назви, схожість, відмінність

У сучасному світі існує велика кількість рослин, а з кожним роком дослідники відкривають усе більше нових видів. Кожна рослина нерідко має власний ряд назв, тому важко розрізнити, які назви використовуються широко, а які – лише в деяких частинах країни. Окрім цього, у кожній державі назви творилися в різний час, їх неодноразово змінювали чи додавали нові. Проблему, пов'язану з номінацією, можна продемонструвати на матеріалі української та польської мов.

Моя робота має на меті вказати на подібності та розбіжності в українській та польській номенклатурі лікарських рослин, які зміцнюють організм і підвищують імунітет. Завдяки такому порівнянню можна дізнатися про основні мотивації створення назв. Таке дослідження проводиться вперше. Тема вимагає аналізу тому, що наявні словники не охоплюють усіх назв рослин. Серед найважливіших праць можна вирізнити передусім *Українські народні назви рослин*¹ Наталії Осадчої-Янати, *Словник ботанічної номенклатури*² Української академії наук, *Словник українських наукових і народних назв судинних рослин*³ Ю. Кобіва, а також *Лікарські рослини і способи їх застосування в народі*⁴ М. Носаля та І. Носаля. Польська література – це передусім Тереза Скубальянка (Teresa Skubalanka) *Polskie nazewnictwo roślin. Struktura zbioru*⁵, Марцін Реєвський (Marian Rejewski) *Nazwy roślin*⁶, Веслав Гаврись (Wiesław Gawryś) *Słownik roślin zielnych łacińsko-polski*⁷, Ванда Стец (Wanda Stec) *Z zagadnień motywacji nazw roślin leczniczych w języku polskim i rosyjskim: nazwy motywowane warunkami środowiskowymi roślin*⁸.

Уже з давніх-давен людину оточували рослини. Від віків особливо важливими для людей були їхні лікувальні властивості. Однією з найбільших проблем виявилось розпізнавання рослин, які виглядають подібно, через що їх часто плутали. Відбувалося також змішування назв рослин.

На початку варто розглянути термін *лікарська рослина* та його польський еквівалент – *roślina lecznicza*. В українській мові передусім важливий наголос, адже завдяки йому ми можемо розрізнити два різних поняття. „*Лікарський* – який стосується лікаря і його діяльності. Правильний термін для рослин – *лікарський*”⁹, тобто такий, що стосується ліків. Польською мовою *lekarski* має два значення: „1. Що стосується лікаря 2. Другий член назв рослин, що використовуються в медицині”¹⁰. Підсумовуючи, можемо сказати, що українське визначення в другому значенні стосується речовини, а польське – професії. Однак обидва терміни охоплюють ті самі види рослин. Натомість *leczniczy* – „має лікувальні властивості”¹¹. Ця назва стосується рослин.

¹ Н. Осадча-Яната, *Українські народні назви рослин*, Нью-Йорк 1973.

² О. Яната, Н. Осадча, О. Курило, *Словник ботанічної номенклатури*, т. VII, Київ 1928.

³ Ю. Кобіва, *Словник українських наукових і народних назв судинних рослин*, Київ 2004.

⁴ М. Носаль, І. Носаль, *Лікарські рослини і способи їх застосування в народі*, Київ 2013.

⁵ T. Skubalanka, *Polskie nazewnictwo roślin. Struktura zbioru* [w:] „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska”, vol. 27 (2009), s. 129–144.

⁶ M. Rejewski, *Nazwy roślin*, Toruń 2016.

⁷ W. Gawryś, *Słownik roślin zielnych łacińsko-polski*, Kraków 2008.

⁸ W. Stec, *Z zagadnień motywacji nazw roślin leczniczych w języku polskim i rosyjskim: nazwy motywowane warunkami środowiskowymi roślin* [w:] „Studia Wschodniosłowiańskie”, t. 13, 2013, s. 127–142.

⁹ Мова – ДНК Нації, <https://ukr-mova.in.ua/library/paronimu/likarskuj,-likarskuj,-likarnyanuj>, [20.02.2024].

¹⁰ *Słownik języka polskiego PWN*, <https://sjp.pwn.pl/slowniki/lekarski.html>, [20.02.2024].

¹¹ *Ibidem*.

„Лікарська рослина – це рослина, що є джерелом лікарської рослинної сировини і відповідає вимогам АНД”¹² [АНД – аналітична нормативна документація. – П. М.]. Від століть і донині особливо важливими є їхні властивості, які допомагали людям дбати про своє здоров’я. „Лікарські рослини, сільсько-господарські рослини, якими користуються люди або тварини; при застосуванні у відповідній формі та дозі вони мають відчутний, позитивний, оздоровчий вплив на їхні організми”¹³.

З розвитком мови розвивалися й процеси номінації рослин, у тому числі лікарських. Номінація – це не тільки складний процес творення нових назв, але також результат називання. „Теорія номінації (лат. *nomīnatio* – називання, найменування) – розділ мовознавства, що вивчає загальні закономірності утворення мовних одиниць, взаємодію мислення, мови і дійсності в цих процесах, ролі людського чинника у виборі ознак найменування, мовну техніку найменування тощо”¹⁴. Існує також більш точне визначення цього терміну:

1) творення і надання назв (та ін. мов. позначень) пізнаним і вичленуваним фрагментам дійсності, тобто встановлення відношень позначального і позначуваного між певною мов. одиницею і відповід. предметом (явищем, ознакою і т. ін.) 2) результат цього процесу, тобто сама назва 3) називання як використання вже готових найменувань у процесі мовленнєвих актів. Відповідно до різного розуміння номінат. функції мов. одиниць є ширше і вужче розуміння Н.: а) ширше – взагалі узагалі як знакової репрезентації позамов. об’єктів, властивої всім типам мов. знаків (реалізація репрезентативної функції мови, за К. Бюлером); вужче – тільки як називання об’єктів, тоді як указування на них (функція дейктичних одиниць) або їх вираження (напр. за допомогою вигуків) вважається невластне Н. або взагалі виводиться за її межі¹⁵.

Назви рослин здебільшого мотивовані. Переважна кількість назв термінологізувалася¹⁶. Люди завжди творили назви за різних обставин та шляхом різних номінацій, які протягом довгих років часто змінювалися. Серед найбільш поширених чинників, що впливали на номінування рослин, за моїми спостереженнями, можна виділити передусім:

¹² В. Ковальов, О. Павлій, Т. Ісакова, *Фармакогнозія з основами біохімії рослин*, Харків 2004, с. 9.

¹³ *Encyklopedia PWN*, <https://encyklopedia.pwn.pl/szukaj/ro%C5%9Blina%20lecznicza>, [20.02.2024].

¹⁴ М. Кочерган, *Загальне мовознавство*, Київ 2010, с. 439–440.

¹⁵ В. Русанівський, О. Тараненко, *Українська мова: енциклопедія*, Київ 2004, с. 417.

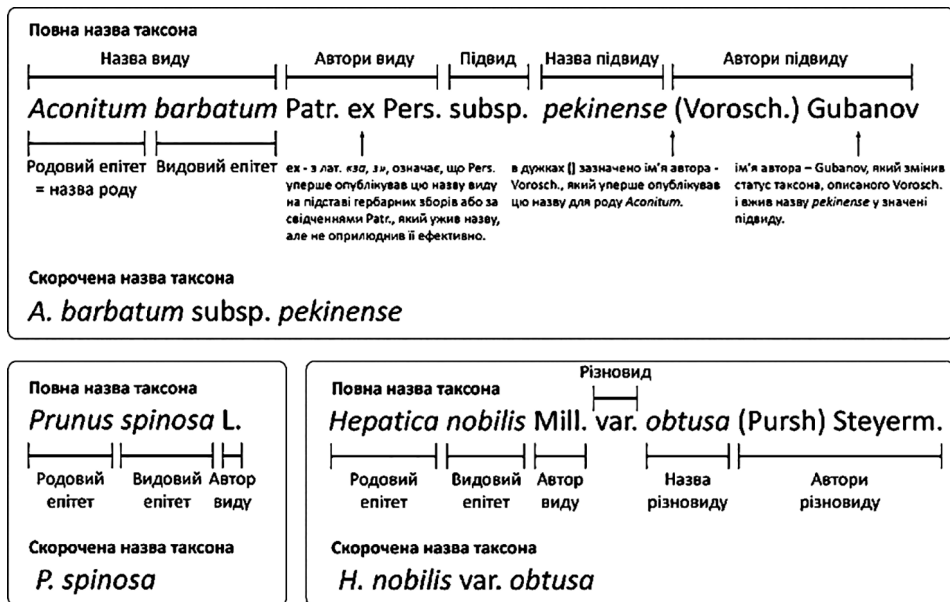
¹⁶ Про терміносистему див.: І. Кочан, *Дослідження галузевих терміносистем в українському термінознавстві (2000–2015)* [в:] „*Studia Ucrainica Varsoviensia*”, nr 5, 2017, с. 73–86.

а) релігійну мотивацію;
 б) зв'язки з тваринним світом;
 в) назви, мотивовані зовнішнім виглядом;
 г) назви, мотивовані місцем виникнення;
 ґ) назви, мотивовані властивостями;
 д) назви, мотивовані призначенням рослин;
 е) назви, мотивовані кольором;
 є) назви, які походять від імен міфологічних персонажів, особливо грецької та римської міфології;

ж) назви, присвячені членам сім'ї, друзям, створені на честь відомих учених, першовідкривачів і мандрівників, правителів.

У певний період розвитку людства з'явилася потреба класифікації біологічних назв. Засновником біноміальної (бінарної) номенклатурної системи вважають Карла Ліннея, якому вдалося поділити природу на три групи: тварини (*Regnum Animale*), рослини (*Regnum Vegetabile*), камені (*Regnum Lapideum*). Дослідник упорядкував назви рослин та першим створив основні принципи їх номінації. Одним із найскладніших завдань виявилось розрізнення видів та різновидів. „В цій книзі вперше послідовно вжито *біноміальну (бінарну) номенклатуру* (назва виду містить родовий і видовий епітети), для кожного з видів подано короткий діагноз (визначні особливості) й наведено синоніми, а також зазначено інформацію про поширення і посилання на попередні праці інших

Ілюстрація 1. Творення назв

дослідників”¹⁷. Перед ученим постало також важке завдання створення власного методу, за яким буде можна творити майбутні назви. Він вирішив, що латинська видова назва мусить складатися з двох частин. Це мав бути родовий епітет та видовий епітет. Перший член був пов’язаний із назвою роду й найчастіше мав форму іменника. Окрім цього, його часто потрібно було записувати з великої літери. Другу частину вважали унікальним ідентифікатором виду в межах роду. Видовий епітет повинен бути у формі прикметника і пишеться з малої літери. Часто в назвах рослин зазначають дослідника таксона, який створив науковий опис. Його записують за допомогою міжнародних скорочень, відомих як аббревіатури. Повні імена можна переглянути на таких сайтах, як ipni.org¹⁸.

Окрім Карла Ліннея, номенклатурою займався також Урл Ленхам, який у 1965 році уніномінальну номенклатуру. За її принципами, назва мала складатися з видового епітету; додатково записували також ім’я автора (який цей вид описав), рік опису, а в кінці – номер сторінки опису.

Існує також філогенетична номенклатурна система PhyloCode (кладистична номенклатура), згідно з якою організми групуються в класи на основі їхнього походження від спільних предків.

У наступні періоди дослідники продовжували працювати над розширенням списків назв рослин. Особливо відзначилися Альфонс Декандоль та його батько, які дали початок *Міжнародному кодексу ботанічної номенклатури*, який прийнято у 1952 році в Стокгольмі. Його назва та зміст через роки змінювалися:

1994 *Сент-Луїський кодекс*

2005–2011 *Віденський кодекс*

2012–2016 *Мельбурнський кодекс*.

Однак не так просто змінити зміст та додати інформацію до цього документу. Поправки регулюють *Міжнародний ботанічний конгрес* та *Міжнародна асоціація таксономії рослин*. Сучасні назви регулює *Міжнародний кодекс номенклатури водоростей, грибів і рослин* (*The International Code of Nomenclature for algae, fungi, and plants*)¹⁹.

Назви можуть бути також творені за поданою нижче схемою:

- 1) наукова латинська назва;
- 2) номенклатурний тип;
- 3) протолог таксона (опис, на підставі якого можна відрізнити таксони);
 - а) перелік синонімів;
 - б) перелік проаналізованих зразків;

¹⁷ А. Новіков, Б. Барабаш-Красни, *Сучасна систематика рослин. Загальні питання: навчальний посібник*, Львів 2015, с. 162.

¹⁸ *International Plant Name Index*, <https://ipni.org/>, [20.02.2024].

¹⁹ *International Code of Nomenclature for algae, fungi, and plants (Sheinzen code)*, 2018, <https://www.iapt-taxon.org/nomen/main.php>, [20.02.2024].

- в) наукова назва державною мовою;
- г) ужиткові назви²⁰.

Спосіб творення назв рослин значно змінився від часів номенклатури Карла Ліннея. Можна помітити, що список назв рослин уміщує більше слів та став набагато складнішим. Це може бути пов'язане з розвитком досліджень, а тому й відкриттям нових видів рослин.

В українській і польській мовах протягом століть розвивалися свої принципи номінації. Це було передусім пов'язано з історичними обставинами.

В українській мові бурхливий розвиток фіксації назв рослин можна помітити від початку ХХ ст., коли дослідники почали друкувати книжки з природознавства. До цього періоду праці про термінологію й номенклатуру рослин були відсутні, тому у 1927–1939 роках були організовані експедиції, під час яких зібрано народні назви рослин. Одна з найбільших праць того часу – це *Словник ботанічної номенклатури*, створений Інститутом Української Наукової Мови Української Академії Наук. Серед дослідників, які брали участь у створенні словника, були О. Яната та Н. Осадча. Окрім них, збиранням назв займалися також студенти та вчителі. Збирачі не отримали конкретної інструкції та користувалися різними літературними джерелами. Деякі з них не підозрювали, що їхня праця буде використана у словнику. Тому навіть автори визнали, що словник має низку недоліків та необхідні дальші дослідження. Н. Осадча-Яната вирішила продовжувати збирання назв та створила *Словник ботанічної номенклатури*²¹. Вона додала назви, яких не відкрили інші збирачі.

На переломі ХІХ–ХХ ст. учені звернули увагу на хімічні речовини та властивості рослин. Вони почали розмовляти в околицях сіл із жінками, обізнаними на рослинах. Однак це виявилось складним завданням, тому що в СРСР особи, які професійно не займалися медициною або не мали дозволу, не могли лікувати інших. Збирали всі назви – незалежно від мови.

У польській мові одним з найстаріших відомих списків рослин є рукопис ХV ст. Яна Станка (Jan Stanko). Пізніше з'явилися також праці інших дослідників: Шимон Сиреніуш (Szymon Syreniusz) створив *Zielnik*²², а Марцін з Ужендова

²⁰ А. Новіков, Б. Барабаш-Красни, *Op. cit.*, с. 114.

²¹ О. Яната, Н. Осадча, О. Курило, *Словник ботанічної номенклатури*, т. VII, Київ 1928.

²² S. Syreniusz, *Zielnik herbarzem z ięzyka lacińskiego zowią. To iest opisanie własne imion, kształtu, przyrodzenia, skutkow, y mocy zioł wszelakich, drzew, krzewin y korzenia ich, kwiatu, owoców, sokow, miasg, żywic y korzenia do potraw zaprawowania, także trunkow, syropow, wodek, lekiwarzow, konfektow, win rozmaitych, prochów, soli z zioł czynioney, maści, plastrow, przytym o ziemiach, glinkach różnych; o kruscach, perlach y drogich kamieniach. Też o zwierzętach czworonogich, czółgających, ptactwie, rybach y tych wszstkich rzeczach które od nich pochodzą od discordia z przydaniem y dostatecznym dokładem z wielu innych tey materiey pisących, z położeniem własnych figur dla snadniejszego ich poznania y uzywania ku zachowaniu zdrowia tak ludzkiego iako bydłeczego y chorob przypadłych odpędzenia, z wielkim uważaniem y porządkiem polskiem ięzykiem zebrany y na ośmiero ksiąg rozłożony. Księga lekarzom, aptekarzom, cyrulikom, barbirzom, roztrucharzom, końskiem lekarzom, mastalerzom, ogrodnikom, kuchmistrzom, kucharzom, synkarzom,*

(Marcin z Urzędowa) – *Herbarz polski*²³. Автори почали користуватися гравюрами для кращого відрізнення окремих видів рослин. Поруч із ними вміщувалися точні описи вигляду рослини, період її цвітіння, місця виникнення та властивості, особливо лікувальні.

У пізніший період створено багато робіт, пов'язаних із назвами рослин. Дуже цікавим словником є *Słownik botaniczny łacińsko-maloruski*²⁴. Його було видано в Польщі 1936 року. У словнику вміщено назви рослин польською мовою, однак, на жаль, він дуже застарілий.

Однією з найновіших праць про походження назв рослин є словник *Nazwy roślin*²⁵. Марцін Реєвський (Marcin Rejewski) намагався скласти список не тільки офіційних, але і розмовних та неофіційних латинських та польських назв.

Дуже важливими термінами для порівняння українських і польських назв лікарських рослин можуть виявитися *внутрішня форма* та *етимологія*. А. Д'яков, Т. Кияк, З. Куделько визначають, що головна відмінність між внутрішньою формою та етимологією полягає в тому, що остання розглядається переважно гіпостазовано, безвідносно до синхронного стану лексичного значення, в той час, як внутрішня форма, яка іманентно властива кожному слову, для носія мови не завжди має затемнений характер, незважаючи на можливе суб'єктивування її відтінків, особливо у випадку сприйняття ідеї апіорної інтерпретації²⁶.

Основна різниця полягає в тому, що внутрішня форма слова – це його мотивація:

Внутрішні форми є лише посередниками між лексичним значенням і матеріальною мовною оболонкою, потенційно вступає зі значенням відносно гомоморфізму. <...> Внутрішня форма слова являє собою мовну вмотивованість (тим більше – всі її різновиди). Правильніше розглядати мотивацію як властивість внутрішньої форми, як результат її відповідності значенню, а внутрішню форму – як основу мотивації лексичної одиниці²⁷.

Поняття мотивації можна визначити як „наводити мотиви, що пояснюють, виправдовують певні дії, вчинки тощо; обґрунтовувати”²⁸. Можна виділити зов-

gospodarzom, mamkom, paniom, pannom y tym wszystkim, którzy się kochaią y obzieraią w lekarstwach pilnie zebrane a porządnie zapisane przez D. Simona Syrennivsa, Kraków 1613.

²³ Marcin z Urzędowa, *Herbarz Polski*, Kraków 1595.

²⁴ S. Makowiecki, *Słownik botaniczny łacińsko-maloruski*, Kraków 1936.

²⁵ M. Rejewski, *Nazwy roślin*, Toruń 2016.

²⁶ А. Д'яков, Т. Кияк, З. Куделько, *Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти*, Київ 2000, с. 58.

²⁷ *Ibidem*, с. 66.

²⁸ *Словник української мови, Академічний тлумачний словник (1970—1980)*, <http://sum.in.ua/s/motyvuvaty>, [20.02.2024].

нішню та внутрішню мотивацію. Зовнішня мотивація пов'язана зі звуконаслідуванням слів типу „бух”, „хіхикати”; внутрішня мотивація – „до якої належить морфемна вмотивованість похідних, особливо складних слів. У цьому випадку йдеться не про знаки й позначувані ними предмети, а про мотивування одних знаків іншими”²⁹.

Серед лікарських рослин можна спостерігати різні способи мотивації. Нижче пропонуємо порівняння назв в українській, польській та латинській мовах.

Назви рослин можуть вказувати на їхні основні риси:

а) як виглядає рослина, які її характеристики або на що вона схожа

Таблиця 1. Зіставлення назв рослин за ознаками

Українська назва	Польська назва	Латинська назва
Бузина чорна	Czarny bez	Sambucus nigra L.
Звіробій	Dziurawiec zwyczajny	Hypencium L.
Наперник пурпуровий	Naparstnica purpurowa	Digitalis purpurea L.
Пеларгонія	Pelargonium	Pelargonium l'hér. Ex aition
Плаун	Widłak	Lycopodium L.
Фіалка ранкова	Fiolek trójbarwny	Viola tricolor L.
Чистотіл звичайний	Glistnik jaskółcze ziele	Chelidonium majus L.

Джерело: опрацювання власне на основі W. Gawryś, *Słownik roślin zielnych łacińsko polski*, Kraków 2008, Н. Осадча-Яната, *Українські народні назви рослин*, Нью-Йорк 1973 та Ю. Кобів, *Словник українських наукових і народних назв судинних рослин*, Київ 2004.

б) який у неї запах

Таблиця 2. Зіставлення назв рослин за запахом

Українська назва	Польська назва	Латинська назва
Вечорниці духмяні	Wieczornik damski	Hesperis matronalis subsp. Candida (Kit.) Hegi et em. Schmid
Колядра	Kolendra	Coriandrum L.
Підмаренник запашний	Marzanna wonna	Galium odoratum (L.) Scop
Рута запашна	Ruta zwyczajna	Ruta graveolens L.

Джерело: опрацювання власне на основі W. Gawryś, *Słownik roślin zielnych łacińsko polski*, Kraków 2008, Н. Осадча-Яната, *Українські народні назви рослин*, Нью-Йорк 1973 та Ю. Кобів, *Словник українських наукових і народних назв судинних рослин*, Київ 2004.

²⁹ М. Кочерган, *Op. cit.*, с. 176.

в) які звуки вона видає

Таблиця 3. Зіставлення назв рослин за звуками

Українська назва	Польська назва	Латинська назва
Хвощ польовий	Skrzyp polny	Equisetum arvense L.

Джерело: опрацювання власне на основі W. Gawryś, *Słownik roślin zielnych łacińsko polski*, Kraków 2008, Н. Осадча-Яната, *Українські народні назви рослин*, Нью-Йорк 1973 та Ю. Кобів, *Словник українських наукових і народних назв судинних рослин*, Київ 2004.

г) де рослини ростуть та звідки походять

Таблиця 4. Зіставлення назв рослин за походженням

Українська назва	Польська назва	Латинська назва
Гібіск китайська рожа	Ketmia róża chińska	Hibiscus rosa-sinensis
Гуньба сінна	Kozieradka grecka	Trigonella foenum-graecum L.
Лимонник китайський	Cytryniec chiński	Schisandra chinensis (Turcz.) Baill.
Цикорій дикий	Cykoria podróżnik	Cichorium intybus L.

Джерело: опрацювання власне на основі W. Gawryś, *Słownik roślin zielnych łacińsko polski*, Kraków 2008, Н. Осадча-Яната, *Українські народні назви рослин*, Нью-Йорк 1973 та Ю. Кобів, *Словник українських наукових і народних назв судинних рослин*, Київ 2004.

г) які властивості та застосування вони мають

Таблиця 5. Зіставлення назв рослин за застосуванням

Українська назва	Польська назва	Латинська назва
Котяча м'ята	Kocimiętka	Nepeta L.
Медунка	Miodunka	Pulmonaria L.
Очанка	Świetlik	Eurhrasia L.
Собаче мило	Mydlnica	Saponaria L.

Джерело: опрацювання власне на основі W. Gawryś, *Słownik roślin zielnych łacińsko polski*, Kraków 2008, Н. Осадча-Яната, *Українські народні назви рослин*, Нью-Йорк 1973 та Ю. Кобів, *Словник українських наукових і народних назв судинних рослин*, Київ 2004.

д) розповіді про історію, важливих діячів, а також легенди

Таблиця 6. Зіставлення назв рослин за важливими особами

Українська назва	Польська назва	Латинська назва
Ахілл	Krwawnik	Achillea L.
Гарденія жасминоподібна	Gardenia jaśminowata	Gardenia jasminoides
Гіацинт	Hiacynt	Hyacinthus L.
Жоржина	Dalia	Dahlia Cav.
Ірис	Irys	Irys L.
Нарцис	Narcyz	Narcissus L.

Джерело: опрацювання власне на основі W. Gawryś, *Słownik roślin zielnych łacińsko polski*, Kraków 2008, Н. Осадча-Яната, *Українські народні назви рослин*, Нью-Йорк 1973 та Ю. Кобів, *Словник українських наукових і народних назв судинних рослин*, Київ 2004.

е) указівка на дослідників рослин

Таблиця 7. Зіставлення назв рослин за дослідниками

Українська назва	Польська назва	Латинська назва
Бугенвілія	Bugenwille	Bougainvillea Comm. ex Juss.
Каланхое Дайгремонта	Żyworódka Daigremonta	Kalanchoe daigremontiana

Джерело: опрацювання власне на основі W. Gawryś, *Słownik roślin zielnych łacińsko polski*, Kraków 2008, Н. Осадча-Яната, *Українські народні назви рослин*, Нью-Йорк 1973 та Ю. Кобів, *Словник українських наукових і народних назв судинних рослин*, Київ 2004.

В одній мові часто існує декілька назв однієї рослини. Назви з'являлися протягом століть і тому як самі рослини, так і їхні назви нерідко змішуються. Деякі з рослин мають подібний вигляд, властивості та історію походження.

Серед причин існування кількох назв рослини в одній мові можна виділити:

а) пароніми

Таблиця 8. Зіставлення українських назв рослин-паронімів

Береза повисла	Березка польова
Бутс	Буквиця
Верба	Вербена
Лілія	Лілійник
Любка	Любисток

Джерело: опрацювання власне на основі W. Gawryś, *Słownik roślin zielnych łacińsko polski*, Kraków 2008, Н. Осадча-Яната, *Українські народні назви рослин*, Нью-Йорк 1973 та Ю. Кобів, *Словник українських наукових і народних назв судинних рослин*, Київ 2004.

Таблиця 9. Зіставлення польських назв рослин-паронімів

Cyprys	Cyprysik
Jaśmin	Jaśminowiec
Kmin	Kminek
Kokorycz	Kokoryczka
Krwawnik pospolity	Krwawnica pospolita
Lilak	Liliowiec
Ostróżki	Ostróżeczki
Pigwa	Pigwowiec
Szczaw	Szczawik
Wrzos	Wrzosiec
Zawciąg	Zawciągowiec

Джерело: опрацювання власне на основі W. Gawryś, *Słownik roślin zielnych łacińsko polski*, Kraków 2008, Н. Осадча-Яната, *Українські народні назви рослин*, Нью-Йорк 1973 та Ю. Кобів, *Словник українських наукових і народних назв судинних рослин*, Київ 2004.

б) незнання окремих видів та родів рослин

Таблиця 10. Зіставлення назв рослин за видами

Українська назва	Польська назва	Латинська назва
Нарцис жонкіль	Narcyz żonkil	Narcissus jonquilla L.
Підсніжник білосніжний	Śnieżyczka przebiśnieg	Galanthus nivalis L.

Джерело: опрацювання власне на основі W. Gawryś, *Słownik roślin zielnych łacińsko polski*, Kraków 2008, Н. Осадча-Яната, *Українські народні назви рослин*, Нью-Йорк 1973 та Ю. Кобів, *Словник українських наукових і народних назв судинних рослин*, Київ 2004.

в) подібний вигляд рослин.

Особливо часто сплутують назви та рослини *Mlecz (Sonchus)* і *Mniszek (Taraxacum)*. Однак їх можна відрізнити за допомогою деталей, які легко помітити під час цвітіння. У квітні-травні цвітуть *Mniszki*, стебла яких ростуть з одного місця і з кожного стебла буде квітка. *Mlecz* цвітуть з червня по осінь та мають одне стебло, від якого відходять пагони з квітками.

Окрім цього, існує велика кількість подібностей та відмінностей назв рослин в українській та польській мовах. Серед них можна вирізнити три групи:

а) однакові назви в обох мовах

Таблиця 11. Зіставлення однакових назв в обох мовах

Українська назва	Польська назва	Латинська назва
Бобівник трилистий	Bobrek trójlistcowy	Menyanthes trifoliata L.
Буквиця лікарська	Bukwica zwyczajna	Betonica officinalis L.
Верес звичайний	Wrzos pospolity, wrzos zwyczajny	Calluna vulgaris
Горіх волоський	Orzech włoski	Juglans regia L.
Дуб	Dąb	Quercus L.
Живокіст лікарський	Żywokost lekarski	Symphytum officinale L.
Липа	Lipa	Tilia
Копитняк (підкопитник)	Kopytnik pospolity	Asarum europaeum L.
Маренка запашна	Marzanka wonna	Galium odoratum (L.)

Джерело: опрацювання власне на основі W. Gawryś, *Słownik roślin zielnych łacińsko polski*, Kraków 2008, Н. Осадча-Яната, *Українські народні назви рослин*, Нью-Йорк 1973 та Ю. Кобів, *Словник українських наукових і народних назв судинних рослин*, Київ 2004.

б) частково спільні назви

Таблиця 12. Зіставлення частково спільних назв в обох мовах

Українська назва	Польська назва	Латинська назва
Бедринаць ломикаменевий	Biedrzeniec pospolity, biedrzeniec mniejszy	Pimpinella saxifraga L.
Водяний перець	Rdest ostrogorzki	Polygonum hydropiper L.
Гірчак зміїний	Rdest węzownik	Polygonum bistorta L.
Кмин звичайний	Kminek zwyczajny	Carum carvi L.
Крушина ламка	Kruszyna pospolita	Frangula alnus Mill.
Мак дикий	Mak polny	Papaver rhoeas L.

Джерело: опрацювання власне на основі W. Gawryś, *Słownik roślin zielnych łacińsko polski*, Kraków 2008, Н. Осадча-Яната, *Українські народні назви рослин*, Нью-Йорк 1973 та Ю. Кобів, *Словник українських наукових і народних назв судинних рослин*, Київ 2004.

в) різні назви

Таблиця 13. Зіставлення різних назв в обох мовах

Українська назва	Польська назва	Латинська назва
Калачики лісові	Śláz dziki	Malva sylvestris L.
Мати-й-мачуха	Podbiał pospolity	Tussilago farfara L.
Очанка лікарська	Świetlik	Euphrasia officinalis L.
Полин звичайний	Bylica pospolita	Artemisia vulgaris L.
Татарник	Popłoch pospolity	Onopordum acanthium L.

Джерело: опрацювання власне на основі W. Gawryś, *Słownik roślin zielnych łacińsko polski*, Kraków 2008, Н. Осадча-Яната, *Українські народні назви рослин*, Нью-Йорк 1973 та Ю. Кобів, *Словник українських наукових і народних назв судинних рослин*, Київ 2004.

Теорія номінації важлива тому, що завдяки їй можна впорядкувати назви та творити нові за визначеними принципами. Окрім загальних принципів, необхідно пам'ятати, що кожна мова має власні засади номінування. Назви лікарських рослин були мотивовані різними чинниками, але найчастіше вони були пов'язані з їхніми властивостями або кольорами. Завдяки назвам можна дізнатися не тільки про характеристичні риси, але й про історію походження рослин. Проблему існування подібних назв можна помітити як і в одній мові, так і у двох мовах. В одній мові найскладнішою проблемою виявилися пароніми, які дуже схожі між собою. Назви лікарських рослин можуть виглядати майже однаково обома мовами, відрізнятися в багатьох аспектах, а також можуть бути абсолютно різними.

Основними причинами існування великої кількості хибних назв однієї рослини виявилися передусім подібний вигляд, графічне зображення, незнання окремих видів та родів рослин або існування паронімів. Дуже важко запобігти вживанню неправильних назв тому, що вони надто поширені. Дослідники постійно намагаються виправляти помилки, однак з кожним роком з'являється все більше видів рослин, що ще більше ускладнює наведення ладу в номенклатурі.

LITERATURA / REFERENCES

- Д'яков А., Кияк Т., Куделько З., *Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти*, Київ 2000. [D'âkov A., Kiâk T., Kudel'ko Z., *Osnovi terminotvorennâ: semantični ta sociolîngvîstični aspekti*, Kiïv 2000.]
- Кобів Ю., *Словник українських наукових і народних назв судинних рослин*, Київ 2004. [Kobiv Ŭ., *Slovník ukraïns'kih naukovih i narodnih nazv sudînnih roslin*, Kiïv 2004.]
- Ковальов В., Павлій О., Ісакова І., *Фармакогнозія з основами біохімії рослин*, Харків 2004. [Koval'ov V., Pavliĭ O., Isakova I., *Farmakohnoziâ z osnovami biòhîmîi roslin*, Harkiv 2004.]

- Кочан І., *Дослідження галузевих терміносистем в українському термінознавстві (2000–2015)* [в:] „Studia Ucrainica Varsoviensia”, nr 5, 2017, с. 73–86. [Kočan I., *Doslídžennâ haluzevih terminosystem v ukraïns'komu terminoznavstvî (2000–2015)* [v:] „Studia Ucrainica Varsoviensia”, nr 5, 2017, s. 73–86.]
- Кочерган М., *Загальне мовознавство*, Київ 2010. [Kočeran M., *Zagal'ne movoznavstvo*, Kiïv 2010.]
- Мова – ДНК Нації, <https://ukr-mova.in.ua/library/paronimu/likarskuj,-likarskuj,-likarnyanuj>, [20.02.2024]. [Mova – DNK Naciï, <https://ukr-mova.in.ua/library/paronimu/likarskuj,-likarskuj,-likarnyanuj>, [20.02.2024].]
- Новіков А., Барабаш-Красні Б., *Сучасна систематика рослин. Загальні питання*, Львів 2015. [Novikov A., Barabaš-Krasni B., *Sučasna sistematika roslin. Zagal'ni pitannâ*, L'viv 2015.]
- Осадча-Яната Н., *Українські народні назви рослин*, Нью-Йорк 1973. [Osadča-Ânata N., *Ukraiïns'kî narodni nazvi roslin*, N'û-Jork 1973.]
- Русанівський В., Тараненко О., *Українська мова: енциклопедія*, Київ 2004. [Rusanivskij V., Taranenko O., *Ukraiïns'ka mova: enciklopediâ*, Kiïv 2004.]
- Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970–1980), <https://sum.in.ua/>, [20.02.2024]. [Slovník ukraiïns'koï movi. Akademíchnij tumačnij slovník (1970–1980) *Encyklopedia PWN*, <https://encyklopedia.pwn.pl/szukaj/ro%C5%9Blina%20lecznicza>, [20.02.2024].]
- Gawryś W., *Słownik roślin zielnych łacińsko-polski*, Kraków 2008.
- International Code of Nomenclature for algae, fungi, and plants (Sheinzen code)*, 2018, <https://www.iapt-taxon.org/nomen/main.php>, [20.02.2024]
- International Plant Name Index*, <https://ipni.org/>, [20.02.2024].
- Słownik języka polskiego PWN*, <https://sjp.pwn.pl/>, [20.02.2024].
- Syreniusz S., *Zielnik herbarzem z języka łacińskiego zowią. To iest opisanie własne imion, kształtu, przyrodzenia, skutkow, y mocy ziół wszelakich, drzew, krzewin y korzenia ich, kwiatu, owoców, sokow, miasg, żywic y korzenia do potraw zaprawowania, także trunkow, syropow, wodek, lekiwarzow, konfektow, win rozmaitych, prochów, soli z ziół czynioney, maści, plastrow, przytym o ziemiach, glinkach różnych; o kruscach, perlach y drogich kamieniach. Też o zwierzętach czworonogich, czółgających, ptactwie, rybach y tych wszstkich rzeczach które od nich pochodzą od discordia z przydaniem y dostatecznym dokładem z wielu innych tey materiey piszących, z położeniem własnych figur dla snadniejszego ich poznania y vzywania ku zachowaniu zdrowia tak ludzkiego iako bydłęcego y chorob przypadłych odpędzenia, z wielkim uważaniem y porządkiem polskiem ięzykiem zebrany y na ośmiero ksiąg rozłożony. Księga lekarzom, aptekarzom, cyrulikom, barbirzom, roztrucharzom, końskiem lekarzom, mastalerzom, ogrodnikom, kuchmistrzom, kucharzom, synkarzom, gospodarzom, mamkom, paniom, pannom y tym wszystkim, którzy się kochaią y obzieraia w lekarstwach pilnie zebrane a porządnie zapisane przez D. Simona Syrennisva, Kraków 1613.*